

4. Prenumerata.

Jak przystało na „wiek pary i elektryczności”, prasa rozporządza dziś najrozmaitszemi ulepszeniami technicznemi, dzięki którym praca ręczna prawie najzupełniej zastąpioną została przez pracę maszyn. Jakże pierwotne-
mi wydać się muszą teraz środki, któremi dziennikarstwo przed laty się po-
siłkowało!...

Właśnie do rozpatrzenia tych środków, tych prawdziwych zabytków
archeologicznych, teraz z kolei przechodzimy.

Na wstępie tylko zaznaczamy w paru słowach warunki przedpłaty.

Kurjer rzadko warunki te zmienia.

Od założenia, t. j. od r. 1821, do końca 1878 prenumerata miejska
wynosiła:

rocznie	rs.	4	kop.	80
kwartalnie	"	1	"	20
miesięcznie	"	—	"	40

przyczem zaznaczyć należy, iż prenumerata wnoszona była początkowo tyl-
ko kwartalnie, od r. 1868 dopiero miesięcznie, i że z chwilą wprowadzenia
własnych roznosicieli w r. 1854-ym ustanowiono opłatę dodatkową, za odno-
szenie do domów po 5 kop. miesięcznie.

Od r. 1879-go prenumerata miejska podnosiła się i dziś wynosi:

rocznie	rs.	9	kop.	—
półrocznie	"	4	"	50
kwartalnie	"	2	"	25
miesięcznie	"	—	"	75

i za odosłanie do domu 5 kop.

W tym samym mniej więcej stosunku zmieniała się i prenumerata pocz-
towa wewnętrzna:

Od roku 1821 — 1851 wynosiła:

rocznie	rs. 6 kop. 60
kwartalnie	" 1 " 65.

Od r. 1851 — 1868, t. j. w okresie przysyłania pism w kopertach:

rocznie	rs. 10 kop. 60
kwartalnie	" 2 " 65

można jednak było prenumerować i bez kopert, według skali z r. 1821.

Od r. 1868 — 1881, po reformie pocztowej:

rocznie	rs. 8 kop. —
półrocznie	" 4 " —
kwartalnie	" 2 " —

Od roku 1881 — 1883:

rocznie	rs. 9 kop. —
półrocznie	" 4 " 50
kwartalnie	" 2 " 25
dwumiesięczn.	" 1 " 75
miesięcznie	" 1 " —

Od czasu wprowadzenia dwóch edycyj po dzień dzisiejszy wynosi prenumerata pocztowa:

rocznie	rs. 12 kop. —
półrocznie	" 6 " —
kwartalnie	" 3 " —
miesięcznie	" 1 " —

Co do prenumeraty zagranicznej, pierwszą o niej wzmiankę spotykamy w r. 1875 (N. 142), z której dowiadujemy się, iż opłata zagraniczna, oprócz do Francji, wynosiła rs. 1 miesięcznie. Ile wynosiła do r. 1875 i ile w r. 1875 do Francji? — roczniki *Kujera* nie zaznaczają. Od r. 1881 też prenumerata czyniła wogóle dla wszystkich odbiorców zagranicznych rs. 1 kop. 20, zaś od r. 1883 czyni rs. 1 kop. 50 miesięcznie.

W jaki sposób redakcja dostarczała swoim czytelnikom *Kurjera*?

Faktem jest, że w pierwszych latach swojego istnienia *Kurjer* nie miał ani własnego kantoru administracyjnego, ani roznosicieli, pierwszym zaś pośrednikiem pomiędzy redakcją a publicznością były kantory zakładane po rozmaitych sklepach, — a co najciekawsze, przeważnie po handlach win, które bez żartu odegrały w Warszawie rolę krzewicieli prasy — częścią zaś po składach materiałów piśmiennych, handlach wiktualiami i t. d.

a) Kantory Kurjera.

Umawiano się z właścicielem sklepu czy handlu, który do drukarni po egzemplarze pisma posyłał, prenumeratę od abonentów pobierał, procent komisowy sobie odliczał i kwartalne z redakcją prowadził rachunki.

Prospekt *Kurjera* kantorów takich wymienia 9:

Petrykowicz	na ul. Freta (handel)
Langner	" " Gołębiej (księgarnia)
Ciechanowski	" " Podwał (sklep)
Czaban	" " Senatorskiej (sklep)
Skład sztuk pięknych na Miodowej.	
Zieliński	na ul. Długiej (sklep)
Wilkowa	" " " (księgarnia)
Łuczyńska	" " Krak.-Przedm. (handel)
Szmidt	" " " (sklep)

Raz podawszy do wiadomości publicznej wykaz swoich kantorów, *Kurjer* nie powtarzał go już wcale, zaznaczając tylko w dalszym ciągu kantory nowoprzybywające lub zmiany adresów już istniejących. Miasto było małe, życie w niem nie rozwinięte: wystarczało więc powiedzieć w r. 1820-ym, że „w sklepie Czabana na Senatorskiej raczą oznajmić łaskawi czytelnicy, czy będzie ich wola utrzymywać pismo”, ażeby ta garstka inteligencji, która się sprawami publicznymi i dziennikarstwem interesowała, o sklepie Czabana przez lata całe pamiętała; wystarczało z upływem kwartału napisać, że „prenumerata na następny kwartał przyjmuje się w tychże wszystkich co dotąd kantorach, ażeby każdy do nich trafił (1823, N. 76). Zmiany adresów większą odgrywały rolę, to też częściej spotykamy takie np. zawiadomienia:

„Gdy JP. Wołowski, dotąd mający Kantor Kurjera Warszawskiego przy ulicy Ś. Jerskiej, zmienia mieszkanie, przeto łaskawi Czytelnicy, którzy tamże prenumerowali, raczą od pojutra stosownie do bliskości miejsca prenumerować albo u JP. Zielińskiego na rogu ulicy Długiej i Miodowej lub u JP. Ciechanowskiego na rogu Podwala przed Zygmuntem, u JP. Zalewskiego naprzeciwko Kościoła P. Marji, i Wilkowej naprzeciw arsenału; w innych wszystkich dotychczasowych Kantorach także przyjmuje się zwyczajna prenumerata (1822, N. 154).”

Z samego wreszcie zestawienia ulic, na których pierwsze kantory powstały, widzimy, jak małą przestrzeń przed 75-iu laty zajmowała właściwa Warszawa.

Ruch w zmianach kantorów nie był znaczny. Rozszerzały się one bardzo powoli w miarę rozszerzania się miasta, które na wielkie ognisko życia społecznego wyrosło dopiero w okresie ostatnich lat 20-tu. Ale w każdym razie nie było stagnacji, i ten drobny ruch w rozwoju sieci kantorów bądźco bądź jest najlepszym dowodem wzrastającej popularności dziennika.

Ponieważ wykazy kantorów obejmują ulice, a rodzaj handlu przez ich właścicieli uprawianego charakteryzuje epokę, nie wahamy się poniżej przytoczyć w porządku chronologicznym wybitniejsze zmiany w urządzeniach kantorowych.

Tak więc, od chwili powstania *Kurjera* tworzone kantory nowe lub przenoszono dawne, jak następuje:

- 1821. Brodnicki, magazyn żelazny, Wierzbowa w domu gdzie *Kurjer*.
- 1822. Wołowski Św. Jerska.
Zalewski, naprzeciw Kościoła P. Marji.
- 1823. Szmit, handel win Elektoralna.
Kaute, rog Krak. Przedm. i Trębackiej (do 1/X, 1823 r.).
- 1824. Wilkowa, ul. Długa (do 1/IV, 1824).
Zieliński róg Długiej i Miodowej (do 1/X, 1825).
Ciechanowski róg Podwala i ul. Długiej (do Lipca).
Zaleski Andrzej, handel na przeciw Kośc. Panny Marji, w Kwietniu przeniesiony na Nowe Miasto N. 336.
Kelichen, sklep korzen., Długa wprost arsenału.
- 1826. Ciechanowska (sklep) ul. Długa.
- 1832. Rum, przy ul. Fręta (do 1/IX).
Kierzkowski, sklep, Fręta 255 (do 1/X 1837 r.)
- 1834. Frydland, Nowy Świat, N. 1274.
- 1836. Handel korzenny, Krak.-Przedm., N. 404, na wprost Kośc. Św. Krzyża (Augustynskiego i Tapina od 1/IV objęty).
Szteblera księgarnia, Nowy Świat na przeciw ul. Ś. Krzyskiej.
Biuro informacyjne, Krak. Przed. w pał. Potoc.
- 1837. Moritz, Nowe miasto, N. 326 (od 1/X).
(Za pośred. roznosicieli).
- 1838. Somerfeld, kantor loterii naprzeciwko ul. Miodowej (do 1/X 1843).
Daszkiewicz, Długa.
Galaszyńska, Długa.
Rajch, Przejazd.
Drimer naprzeciw pałacu Zamoyskich (do 1/X, 1840).
Rajch, Chłodna (do 1/X, 1841).
Szmidt, Graniczna.

1838. Ro, Krak. Przedm.

Biuro poruczeń (Tomeczyckiego), pałac Krasińskich (do 1/X 1840).

Baleer, na przeciwko Kośc. Św. Krzyża.

Brudkowski, Nowy Świat.

Zaleski A., skład papieru z Jeziorny, Wierzbowa.

Biuro zleceń, w domu gdzie *Kurjer*.

Zwrócić nam wypada uwagę, że informacje o kantorach rzadko podawano w tym okresie w dziale redakcyjnym, lecz najczęściej—w dziale ogłoszeń, tudzież, że przypomnienie o kantorach powtarzano tylko cztery razy do roku—na 2—3 tygodnie przed upływem kwartału. Wyjątek uczynił *Kurjer* w r. 1838-ym, ogłaszając po raz drugi, od r. 1820 t. j. od prospektu, całkowity wykaz swoich kantorów, których wtedy było już 19, oprócz bowiem podanych wyżej pod rokiem 1838 wykaz ten obejmuje i 6 dawniejszych, jak Biura Informacyjnego, Ciechanowskiego, Moryca, Kelichena, Szmidtowej na Elektoralnej i Szteblera (1838, N. 4). Wykaz tych 19-tu kantorów powtórzył *Kurjer* kilkadziesiąt razy, drukiem wydatnym, na pierwszej stronie dodatków ogłoszeniowych.

1843. Kowalski, sklep (od 1/X).

1844. Sztebler Zygm. przeniesiony z Nowego Świata do pałacu Krasińskich na Krakow. Przedm.

1846. Schnajdra przy Granicznej (N. 968) przeniesiony od lipca na Twardą 1085 B. (dom Paprockich), gdy jednak okazało się, że za odległy, utrzymać przy Granicznej.

1848. Staliński Leon, handel win (od 1/II) Nowy Świat.
Morkowski Jan, skład mater. piśm. (od 1/VIII).

Że w 30 lat po założeniu *Kurjer* jeszcze nie prowadził własnego kantoru, przekonywa następujące zawiadomienie w N. 144-ym z 1850-go roku „Od wczoraj otworzony został, zamknięty chwilowo z powodu zaszłej śmierci właściciela ś. p. Antoniego Zalewskiego, Skład materiałów piśmiennych przy ulicy Wierzbowej w domu L. A. Dmuszewskiego. Wzorowy ten zakład, tak powszechnie znany od całej publiczności naszej, i nadal tymże samym porządkiem, jak dotąd, prowadzony będzie. Przy tej więc sposobności uprzedzamy szanownych Prenumeratorów pism periodycznych w tymże kantorze prenumerowanych, iż odtąd raczą już odbierać w nim tak *Kurjera*, jak i inne Gazety, które *przez czas zamknięcia składu odbierali w Drukarni Kurjera Warszawskiego.*”

1851. Hugues, Księgarnia, przeniesiona z domu hr. Stanisł. Potockiego do domu Górskiego, róg Miodowej i Długiej (do 1/X 1856 r.).

1853. Sztebler Zygm., Księgar. przenies. na Kr.-Przedm., wprost. Św. Krzyża.
1854. " " pod filary, N. 1320 (od 28|IX 1854 r.).
Milewska, sklep korzenny, róg Nowomiej. i Mostowej, N. 166 (od 1|IV).
1857. Kantor Gregorowicza, Nowy Świat, od 1|X przenies. do handlu na przeciwko Rozmanitha.
1858. Handel Wiśniewskiego, N. Miasto, przenies. do handlu Paryczki, róg Nowego Miasta i Freta od (1|XII).
1860. Szybylewski, handel win, Freta, N. 275, od Nowego roku.
Staszewski, " " Elektoralna, N. 772, od 1|XL
1861. Staliński, " " przeniesiony na róg Now. Świata i Książęcej.
Szuba, " " Nowy Świat, róg Jerozol. (od 1|XII).

W tymże czasie przybywają kantory na przedmieściu Praga. O otwarciu pierwszego z nich czytamy (1860), N. 71, 80 w *Kurjerze*: „Dogadzając w każdym razie ogólnym życzeniom mieszkańców Pragi, już to listownie, już ustnie nam objawionym, Redakcja postanowiła założyć stały kantor *Kurjera Warszawskiego* na Pradze i w tym celu otwiera takowy w zakładzie gastronomicznym p. Michała Bilskiego przy ulicy Brukowej N. 404, jako mniej więcej w środku przedmieścia Pragi położonym. Tym więc sposobem mieszkańcy tamtejsi, w razie życzenia przedłużenia nadal prenumeryaty, lub też zapisania się na nową, zechcą od nadchodzącego kwartału zamówić sobie toż pismo za opłatą, jak dotąd w Warszawie, u tegoż P. Bilskiego, który znowu, dla doręczania owym Prenumeratorom *Kurjera*, utrzymywać będzie przy Kantorze odpowiednich Roznosicieli, dla roznoszenia tegoż pisma”.

Drugi kantor praski otwarto w domu Rubinszteina N. 399 przy tejże ulicy Brukowej, w zakładzie Sierżputowskiego, od Nowego roku 1862 (1861, N. 304).

Już też Praga miała podówczas Prenumeratorów? Pewną w tej mierze wskazówkę daje nam notatka *Kurjera* z r. 1862 (N. 231):

„Reklamacji Pana R. o nieogłędność Redaktorów pism wychodzących w Warszawie i zapomnienie ich o mieszkańcach Pragi nie możemy brać do siebie, albowiem oddawna Redakcja *Kurjera* przedsięwzięła odpowiednie środki i około pięćdziesiąt *exemplarzy* *Kurjera Warszawskiego* dostarcza codziennie na Pragę, za pośrednictwem upoważnionych do tego osób. Ktoby więc nie otrzymywał jeszcze dotąd *Kurjera*, a życzył wejść w liczbę Prenumeratorów, winien tylko zawiadomić o tem Redakcję, a otrzyma skutek.”

Z wykazów powyższych okazuje się, że w r. 1860-ym prenumerata *Kurjera* sięgała już rogatki Wolskiej, Pragi, alei Jerozolimskiej.

Spójrzmy na dalszy rozwój poczytności *Kurjera* w mieście, w rozwoju sieci kantorów uwidoczniomy.

1862. Winawer, Skład kolonjal. obok Kopernika.
Schüller, handel, róg Marszałk. i Widok, (od 1 XII).
1863. Janiszewski, kupiec, Nalewki N. 2257c (od II kwartału).
Weronika Łaska, handel korzenny, Żórawia—Marszałkowska.
Handel kolonjal. i win, Twarda—Ciepła N. 1117c.
„ Sp.-komisowy, Czerniakowska, N. 2993 (od 1 X).

W r. 1864 (N. 144) *Kurjer* po raz 3-ci ogłasza wykaz wszystkich swoich kantorów, które upoważnione zostały do przyjmowania prenumeraty (powtórzono ten wykaz z małemi zmianami w r. 1865, N. 141), w liczbie 35-iu, a mianowicie:

1864. Ciechanowska, Podwal.
Kamiński, Wiorzbowa.
Kwaśniewski, Elektoralna.
Koelichen, Długa.
Potrzebski, Nowy-Świat.
Szuster, Wiorzbowa.
Acheik, Twarda.
Brodzki, Ś-to Jerska.
Chodubski, Nowy Świat.
Dąbrowski, Marszałkowska.
Grabowski, Graniczna.
Jamiolkowski, Czerniakowska.
Janiszewski, Nalewki.
Kędzierzawski, Chłodna.
Krajewski, Mazowiecka.
Loewenhard, Krakowskie-Przedmieście.
Łaska, Żórawia.
Michałowicz, Elektoralna.
Paryczko, Freta.
Popowicz, Freta.
Pawłowski, Braeka.
Stanisław Rozmanith, Nowy Świat.
Florjan Rozmanith, Zapiecek.
Rużniecki, Mostowa.
Segedy, Długa.
Szyler, Marszałkowska.
Szadurski, Leszno.
Sztebler, Nowy-Świat.
Sztapf, Przejazd.
Tytz, Miodowa.
Tybuchowski, Chłodna.
Winawer, Krakowskie-Przedmieście.
Winkler, Nowy-Świat.
Kierzkowska, Senatorska.

1864. Hajss, róg Kruczej i Jerozolimskiej.
1865. Sztencel, Czerniakowska.
Mac Donald, Nalewki.
Sommer, Długa.
Szuba, Nowy-Świat.
Rüdiger, róg Mokotowskiej i Placu Św. Aleksandra.
Rosenblum, skl. cygar, Nowy-Świat, N. 1246 ż.
Drzewiecki, skl. win, Długa, N. 587, od 1 lipca.
Skład cygar, Długa, N. 489 d.
Skład mat. piśm. Wojczyński, Wierzbowa, od 1 lipca.
Handel win Grabowskiego, Graniczna, przenies. do kantoru loterii Rothau-
ba, Graniczna, N. 1077 a.
Toż do hand. win Adamkiewicza za Żel. Bramą.
Skł. hurt. cygar Szczepankiewicza, Nowy-Świat, N. 1271 wprost Izby
Obrach. (od 1/X).
1866. Z handlu win Sztapfa, Przejazd—przenies. do księgarni Karlsbada, tamże
od 1/X.
1867. Handel win Szezerbińskiego, Rynek St. Miasta, N. 43.
„ „ Dynkowskiego, N. Miasto, N. 326.
Skład cygar Kutnera, Senatorska.
Handel win Wisnowskiego, Marsz. — Chmielna.
Ze skl. Lewenhardta, Kr. Przedm. N. 417 — do han. win Skorupskiego,
Kr. Przedm, N. 416.
Sklep Fałęckiego, Kr. Przed. w gm. T. Dobr.
Ze skl. Majewskiego, Miodowa — Nowomiejska, do dystrybucji Cybulskie-
go, Długa—Freta, N. 592 b.
Z han. win Rüdiger, Mokotowska—Pl. Aleks.—do tegoż na Now. Świecie
róg Pl. Aleksandra.
Handel win Muchowicza na Sewerynowie.
1868. Handel Brodzkiego, Biała—Ogródowa, N. 879.
Od Muchowicza z Sewerynowa do han. win. Biuro Aleksandrja—Tamka.
Od Golików z dystryb. Senator., do skl. zabaw. dziec. Laskiego w tymże
domu.
Od Popowicza z ul. Freta do Przysieckiego przy ul. Św. Jerskiej i Freta.
Handel win Redla, Chłodna—Żelazna.
Handel Kosowskiego, N.-Świat obok straży ogniowej.
Skł. papieru Ottona Flecka, Kr. Przed. N. 427.
Skł. papieru Ryłlego, Św. Krzyska wprost Włodzimierskiej.
Handel win Szadurskiego, Gołębia, N. 171: „jak to karta przez Redakcję
udzielona oznajmia”.
1869. Z han. korzen. Chodubskiego, Książęca—N.-Świat—do hand. korzen. Rüdi-
gera naprzeciw.
Skł. wikt. Żeligowski, N.-Świat, N. 1303.
Skł. norymb. Staniszewski, Pl. Aleks., N. 10.
1870. Handel win, Wisnowski, zmienił firmę na Tyrankiewicza; kantor został
(Marszałkowska).
Handel Rydigera, Twarda—Marjańska.

Instytucja kantorów, będąca kolebką prenumeraty miejskiej, jest dobrze zasłużoną w dziejach prasy tutejszej. Przetrwała ona do dnia dzisiejszego, a w ciągu 75 lat jej istnienia raz tylko jeden zaszedł w jej działalności wypadek drobną plamę kładnący na to jasne, harmonijne tło stosunku kantorów z redakcją. Mówimy tu o zająsci z kantorem na Nowym Świecie w r. 1877, które *Kurjer* w taki opisuje sposób (1877, N. 4):

„Pan S. Winiarski, utrzymujący na Nowym-Świecie pod N. 62 handel galanteryjny i zarazem kantor pism periodycznych, rozesłał w dniach ostatnich grudnia r. z. okólnik litografowany do prenumerujących „Kurjera Warszawskiego” w jego kantorze. W okólniku tym pan S. Winiarski, użalając się na późno dostarczanie mu naszego pisma, zachęca prenumeratorów „Kurjera Warszawskiego”, ażeby składali przedpłatę na Kurjer Codzienny.”

Przytaczamy tu charakterystyczny ten dokument w dosłownem brzmieniu:

„Wielmożny Panie.

Ponieważ zamykam u siebie kantor tylko Kurjera Warszawskiego, a to z powodu, że bywa mi tak późno nadsełany, bo zawsze po 8-ej w wieczór, z czego tylko mam nieprzyjemność od służby przychodzącej po odbiór takowego i wyczekującej godzinami w moim Sklepie, nadal więc w Redakcji wypisywać go nie będę. Jeżeli więc W-y Pan życzy sobie nie być bez podobnego pisma, to proponuję prenumerować u mnie od N-go Roku Kurjer Codzienny, który niczem się nie różni w treści, a format jego jest znacznie większy i kosztuje to samo, co Kurjer Warszawski, t. j. 40 kop. miesięcznie, a najgłówniejsza, że Kurjer Codzienny regularnie bywa mi przysyłany zaraz o 5-ej a w lecie o 4-ej po południu. Jeżeli proponuję moją W-y Pan podziela, to uprzejmie proszę o wnoszenie prenumeraty nie inaczej jak z góry każdego 1-go miesiąca po 40 kop. za Kurjer Codzienny.

Z uszanowaniem
St. Winiarski.”

Jesteśmy przekonani, że list ten wystosowany został z własnej inicjatywy pana S. Winiarskiego, bez wpływu, a nawet wiedzy Redakcji „Kurjera Codziennego”. Pan S. Winiarski, jeżeli już pragnął ograniczyć albo nawet całkiem zwinąć u siebie prenumeratę na „Kurjer Warszawski”, to prosta uczciwość kupiecka nakazywała mu odsyłać prenumeratorów do kantoru głównego lub jednego z kantorów sąsiednich, a nie działać na krzywdę pisma, którego dotychczas był urzędowym i publicznie ogłoszonym składnikiem. W skutku więc tego Redakcja postanowiła zwinąć zupełnie od dnia dzisiejszego kantor „Kurjera Warszawskiego” u p. S. Winiarskiego, przenosząc go do handlu win i korzeni p. Czerskiego, mieszczącego się w sąsiednim domu pod N. 64 na Nowym-Świecie i zastrzegając zarazem pociągnięcie p. S. Winiarskiego na właściwej drodze do odpowiedzialności za działanie na szkodę interesów naszego pisma.”

Z zestawienia dat wypadu, że w r. 1821-ym *Kurjer* liczył 9 kantorów, w r. 1838-ym 19, w r. 1864-ym 35, dziś zaś posiada ich 179.

W roku jubileuszowym przytaczamy wykaz wszystkich dziś czynnych kantorów miejskich:

- Adamski, Twarda 28
Artzt, Leszno 30
Arasz, Nowy-Świat 58
Andziak, Ogrodowa 19
Bielecki, Ś.-Krzyska 14
Boltz, Senatorska 2
Brzozowski, Targowa (Praga) 34
Burchart, Złota 38
Babakin, Pańska 58
Buroff, Nowy-Świat 43
Bom, Trębacka 11
Bukowska, Elektoralna 15
Baron, Średnia (Praga) 2
Bauriski, Chłodna 24
Baranowska, Okopowa 73
Borkowski, Stare-Miasto 22
Baranowski, Hoża 51
Bromirski, Bracka 13
Bursztyn, Chłodna 23
Bielecki, Wspólna 19
Brzezicki, Marszałkowska 97.
Berta, Złota 32
Bazar Wiejski, Bracka 2
Biernacki, Marszałkowska 77
Czerniawski, Plac Witkowskiego 1
Czerwiński, Żelazna 33
Chudek, Sienna 82
Czaban, Plac Św. Aleksandra 13
Czajkowska, Chmielna 29
Czerski, Marszałkowska 148
Chodorowicz, Grzybowska 23
Czeplicka, Żelazna 48
Dąbrowski, Święto-Jerska 16
Drzewiecki, Freta 27
Długokęcki, Marszałkowska 78
Dajkowski, Miodowa 15
Dünstman, Marszałkowska 86
Dobrowolski, Nowogrodzka 18
Ederlin, Złota 60
Eizenberg, Twarda 10
Fałęcka, Marszałkowska 69
Feliks, Sienna 3
Fijałkowska, Pańska 88
Godzińska, Nowy-Świat 23
Gutkowski, Twarda 14
Gronau, Chłodna 52
Grzywiak, Żelazna 45
Górecki, Towarowa 6
Holewiński, Krakow.-Przedm. 18
Hentzel, Żelazna 46
Hofman, Grzybowska 58
Jankowski, Chłodna 53
Jastrzębski, Nowy-Świat 21
Jabłoński, Daniłowiczowska 4
Janikowski, Marszałkowska 71
Jaroszyński, Ś-to-Krzyska 3
Jarmulska, Chłodna 54
Kuźmin, Marszałkowska 52
Kozakiewicz, Marszałkowska 149
Kosiński, Marszałkowska 91
Korytowski, Grójecka 1
Knowiakowski, Wspólna 22
Kędzierski, Stare-Miasto 1
Kierer, Chłodna 10
Kornecki, Marszałkowska 107
Kotuliński, Elektoralna 33
Karwowska, Krakow.-Przedm. 5
Koliński, Marszałkowska 122
Kamińska, Chłodna 4
Kieślowski, Bednarska 14
Kobyliński, Krakow.-Przedm. 33
Kretti, Złota 44
Karwowski, Elektoralna 28
Kotłowski, Smolna 11
Kiliński, Nowogrodzka 30
Kudła, Wileza 32
Korewa, Chłodna 50
Kiereszynski, Ogrodowa 30
Lijewski, Krakow.-Przedm. 6
Langowski, Aleksandrja 2.
Langowski, Szkolna 1
Lewy, Czerniakowska 85
Lejzerowicz, Mokotowska 51
Ługowski, Twarda 61
Mucharska, Żórawia 7
Merkury, Marszałkowska 115
Merkury, Krucza 22
Merkury, Nowy-Świat 70
Merkury, Podwale 17
Merkury, Nowo-Senatorska 8
Merkury, Elektoralna 37
Merkury, Srebrna 2
Markowska, Rogatki Wolskie —
Marcinkowski, Marszałkowska 117
Müller, Senatorska 24
Makowski, Brukowa (Praga)

KSIĄŻKA JUBILEUSZOWA.

Marek, Krakow.-Przedm. 13	Ślupski, Chłodna 28
Mowczanowski, Freta 39	Ślobodzka, Nowe-Miasto 23
Mowczanowski, Długa 1	Starzyński, Tamka 21
Naacke, Wolska 5	Szmałc, Elektoralna 30
Nowakowski, Bielańska 3	Sędzimir, Zielna 1
Nodzeński, Browarna 2	Szubert, Chmielna 22
Olszewska, Żórawia 23	Szadkowski, Szmulowizna
Osuchowski, Smolna 13	Strzyżewski, Wspólna 8
Popkowski, Ogrodowa 11	Tokarski, Krochmalna 48
Potrzebski, Nowy-Świat 20	Tchórzewski, Smocza 58
Pollack, Nowy-Świat 1	Tchórzewski, Leszno 48
Pawłowski, Chmielna 22	Truskolawski, Biała 1
Pilaciński, Gołębia 21	Turkow, Marszałkowska 67
Popławski, Krakow.-Przedm. 22	Wiland, Marszałkowska 86
Połątkiewicz, Tamka 49	Wilanowski, Nowy-Świat 7
Płoński, Grochowska (Praga) 1	Welman, Mokotowska 56
Prasałek, Marszałkowska 92	Wilkaniec, Plac Św. Aleksandra 9
Rożniecki, w Targówku	Werner, Elektoralna 53
Roliński, Targowa (Praga) 16	Winiarski, Nowy-Świat 53
Rucińska, Pelcowizna	Wnorowski, Nowolipie 17
Rundo, Marszałkowska 123	Wnorowski, Długa 27
Rokowski, Żabia 9	Wnorowski, Twarda 8
Ratajczyk, Żórawia 29	Wileński, Wilcza 13
Rokicki, Krucza 15	Witkowski, Plac Św. Aleksandra 12
Rajewski, Chłodna 62	Wasilewska, Elektoralna 23
Rosenfarb, Nowy-Świat 28	Wiktorja, Marszałkowska 77
Ślomeczyński, Miodowa 8	Werner, Bednarska 8
Szyszeko, Wspólna 26	Wodzyński, Krakow.-Przedm. 41
Szyszeko, Widok 16	Werner, Prosta 36
Siemiec, Leszno 37	Wołowski, Brukowa (Praga) 1
Sędzimir, Królewska 37	Wertum, Mokotowska 59
Szleifsztein, Elektoralna 1	Zalewski, Długa 33
Starzyński, Nowolipie 48	Zermer, Żelazna 44
Strzelbicki, Wolska 11	Zapałkiewicz, Zapiecek 30
Szuwalski, Plac Zamkowy 89	Zaborowski, Ś-to Jerska 20
Szuster, Wierzbowa 9	Zieliński, Śliska 10
Szleifsztein, Długa 11	Zbikowski, Żórawia 5
Sowiński, Długa 61	Zielonacki, Długa 8
Szram, Ogrodowa 50	Zielska, Ś-to Jańska 6
Szafner, Żelazna 91	Żachowski, Bednarska 10
Szczygielski, Sosnowa 8	Żokowski, Bracka 21
Stodulska, Bednarska 28	